

व्यवस्थापकांना न कळणारे राजकारण

Politics Managers Don't Know:

तर्कशुद्ध व्यवस्थापक आणि राजकीय व्यवस्थापक यांचा संघर्ष

A Clash of Rational and Political Managers

भारत सरकारच्या उद्योग मंत्रालयाच्या अंतर्गत असलेल्या XYZ Ltd. या कारखान्याचे जनरल मॅनेजर श्री. एस. पी. गुप्ता यांची त्याच मंत्रालयाच्या अंतर्गत असलेल्या दुसऱ्या कारखान्यात बदली करण्यात आली.

कठीण परिस्थितीत कारखान्याचे परिवर्तन करण्यात त्यांनी आधीच नाव कमावले होते.

नवीन जबाबदारीबद्दल ते उत्साही होते आणि आधीच्या अनुभवामुळे आत्मविश्वासाने भरलेले होते. त्यांना वाटत होते की हा कारखानाही तशाच व्यवस्थापकीय समस्यांना सामोरा जात आहे:

- शिस्त प्रस्थापित करणे
- वेळेचे पालन सुधारणे
- उत्पादन आणि आर्थिक कामगिरी सुधारणे
- त्यानंतर कर्मचाऱ्यांसाठी प्रोत्साहन आणि सुविधा वाढवणे

त्यांनी दोन वर्षांत हे सर्व साध्यही केले.

पण या असामान्य कामगिरीचा आनंद घेण्याआधीच त्यांच्या आयुष्यातील सर्वात मोठा धक्का बसला.

त्यांना अचानकपणे कंपनीच्या मुख्यालयात एका किरकोळ पदावर बदली करण्यात आली.

पार्श्वभूमी

हा निर्णय काही कामगार संघटनांच्या संपामुळे घेतला गेला. त्या संघटनेच्या नेत्याला राज्य आणि केंद्र सरकारमधील राजकीय पाठबळ होते.

गुप्ता यांनी कारखान्याच्या सुधारलेल्या कामगिरीची आणि कर्मचाऱ्यांना मिळालेल्या फायद्यांची माहिती चेअरमन आणि बोर्ड सदस्यांना दिली.

पण त्याकडे दुर्लक्ष करण्यात आले.

दरम्यान बोर्डाने उद्योगमंत्र्यांना कारखाना हळूहळू खासगीकरण करण्याचा सल्ला दिला होता. मंत्र्यांनी संसदेत तसे वक्तव्यही केले.

ही बाब संघटनेच्या नेत्याने कामगारांना भडकवण्यासाठी वापरली.

त्याने कामगारांना सांगितले:

“GM हा कारखाना बहुराष्ट्रीय कंपन्यांना विकण्याचा प्रयत्न करत आहे आणि त्यामुळे तुमच्या नोकऱ्या धोक्यात येतील.”

प्रत्यक्षात GM चा या निर्णयाशी काहीही संबंध नव्हता.

GM ची आठवण

हा प्रसंग आठवताना GM म्हणाले:

एका संघटनेच्या नेत्याने रुग्णालयात एका महिला कर्मचाऱ्याला त्रास दिला होता.

माझ्या Chief Manager ने त्याला नोकरीतून काढून टाकले आणि दोन आठवड्यांसाठी परदेशी प्रशिक्षणासाठी निघून गेला.

मी ठरवले होते की तो परत आल्यानंतर हा विषय पाहू.

पण त्याआधी राज्य निवडणुका जाहीर झाल्या.

एका स्थानिक राजकारण्याने आपल्या पत्नीच्या उमेदवारीसाठी त्या संघटना नेत्याचा पाठिंबा मागितला.

हे सर्व घडत असताना मला काहीच कल्पना नव्हती.

मी सर्वांकडे विनंती केली:

- राज्याच्या मुख्यमंत्र्यांकडे
- माझ्या चेअरमनकडे
- बोर्ड सदस्यांकडे

कारखान्याच्या सुधारलेल्या कामगिरीबद्दल सांगितले.

पण काहीही उपयोग झाला नाही.

कदाचित मला अधिक सावध राहायला हवे होते.

कदाचित मला स्वतःला नियंत्रित करून पूर्वीच्या व्यवस्थापकांप्रमाणे:

- शिस्तभंग सहन करायला हवा होता
- स्वार्थी गटांना कारखाना चालवू द्यायला हवे होते

शेवटी मला काय मिळाले?

माझी काहीही चूक नसताना मला पदावरून हटवले गेले.

हे सगळे असूनही:

- उत्पादन वाढले होते
- आर्थिक कामगिरी सुधारली होती

- कर्मचाऱ्यांना अधिक प्रोत्साहन मिळाले होते तरीही मला शिक्षा झाली, असे ते खंत व्यक्त करत म्हणाले.

प्रश्न:

श्री. गुप्ता यांनी काय करायला हवे होते?